УДК 811.161.2 (07)

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Людмила Шеремета,
кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (м. Тернопіль, Україна)

У статті проаналізовано особливості використання творчості Лесі Українки на початковому етапі навчання українського діалогічного мовлення іноземних студентів-медиків, запропоновано авторські методи і прийоми його засвоєння. Охарактеризовано шляхи формування навичок реплікування в процесі діалогічному мовленні, подано питання для обговорення, узагальнення і систематизації лінгвістичних знань.

Ключові слова: *діалогічне мовлення, методи і прийоми навчання.*

The paper analyses the peculiarities of using of Lesya Ykrainka literary heritage at the beginning phase of dialogue speech formation among foreign medicine students. The author proposes own methods and ways of formatiof of out the dialogue speech. Also concerning the process of dialogue speech, the ways of repeating habits formation have been characterised. The author rises the issue of discussion, generalisation and systematisation of the linguistic knowledge.

Key words*: dialogic broadcasting, methods and receptions of studies.*

Модернізація освітньої системи України на сучасному етапі передбачає широке використання інноваційних технологій, напрямів і прогресивних підходів до навчання. В умовах розширення наукових, економічних та культурних зв'язків, важливим чинником становлення української держави як рівноправного партнера у створенні світового освітнього простору є навчання іноземних студентів у закладаї вищої освіти (ЗВО) України. Відповідно до цього виникає потреба формування у студенців-іноземців української мовленнєвої компетенції, що є неможливим без їхньої мовної підготовки, яка повинна враховувати потреби отримання якісної передусім мовленнєвої освіти, сприяти подальшому особистісному зростанню кожного з них. Державна мова України для

майбутніх фахівців є не тільки навчальним предметом, але й освітньою дисципліною, засобом всебічного розвитку упродовж життя, провідником у їх становленні як професійних особистостей, що активно беруть участь у діалозі культур. Для студентівіноземців, що вивчають дисципліни у ЗВО рідною (англійською, німецькою, іншою) мовою, українська засвоюється для комунікації в соціокультурному оточенні країни, в якій вони здобувають професійну освіту. Основним завдання викладача української мови є вироблення у студентів-медиків умінь і навичок комунікативно виправдано користуватися засобами української мови в різних життєвих ситуаціях та й у своїй професійній діяльності, адекватно сприймати діалогічне мовлення на слух, вести діалог; важливим при цьому є спрямування навчального процесу на ознайомлення студентів-медиків із творами відомих українських письменників з дуалістичною метою: 1) ознайомлення з культурним надбанням українського народу, творчістю українських поетів світового масштабу; 2) впровадженням у мовленнєву практику словникових запозичень – слів, сталих виразів, словосполучень. Оскільки у 2021 році відзначаємо 150-річчя від дня народження Лесі Українки, то доцільним буде звернення саме до спадщини цієї відомої письменниці.

Проблема діалогічного мовлення – одна з найважливіших у процесі навчання і виховання студентів хоча й студіювалася як українськими, так і зарубіжними науковцями, серед них С. Я. Єрмоленко, Л. І. Мацько, Е. Я. Палихата, Н. М. Сологуб, Х. Р. Соколова, Н. І. Формановська та багато інших, проте дослідження системи діалогічного мовлення іноземних студенців-медиків не висвітлено достатньо у сучасній українській лінгводидактиці.

Мета статті – запропонувати методику формування в іноземних студентів-медиків умінь і навичок діалогічного мовлення, підкреслити важливість потреби його засвоєння для орієнтації в українському мовленнєвому середовищі, усвідомлення українських культурних національних цінностей і традицій, однією з яких є творчість Лесі українки.

Система навчання українського діалогічного мовлення іноземних студентів-медиків передбачає засвоєння мовно-мовленнєвих знань з української мови та формування комунікативних умінь і навичок, актуальних для послуговування у навколишньому українському мовленнєвому

середовищі. На початковому етапі цей процес полягає у виробленні умінь сприйняти почуте, зрозуміти, відтворити його і продукувати діалогічні висловлювання – репліки, єдності, тексти, що відповідають мовленнєвим потребам іноземних студентів-медиків.

Відповідно до робочої програми курсу «Українська мова як іноземна» [2], навчальний процес у Тернопільському національному медичному університеті ім. І. Я. Горбачевського спрямований на ознайомлення іноземних студентів-медиків з творчістю Лесі Українки. Для досягнення потреб студентів і вимог українського суспільства пропонуємо методичну систему роботи формування діалогічного мовлення, що включає в себе відповідні методи, прийоми і засоби навчання.

Методика ознайомлення іноземців з літературною спадщиною відомої письменниці передбачає використання таких прийомів, як: декламація творів Лесі Українки, розповідь викладача про її творчість, виразне читання студентами творів письменниці, лінгвістичний аналіз художніх текстів і продукування усних висловлювань студентів-медиків. Важливим при цьому є використання відповідного обладнання, зокрема: портрет Лесі Українки, збірки поезій. Художня декламація викладачем творів письменниці також допоможе студентам відчути красу українського слова, милозвучність української мови. Важливим при цьому є підбір таких текстів, зміст яких повинен бути зрозумілим для іноземців. Відповідно рекомендуємо для опрацювання навчального матеріалу такі твори Лесі Українки: «Contra spem spero!», «Давня казка», «Стояла я і слухала весну», «І все-таки до тебе думка лине», «Веснянка», «До мого фортепіано», що є зрозумілими для іноземних студентів і відображають український менталітет. Викладач виразно читає вірш **«Contra spem spero!»**: «*Гетьте, думи, ви хмари осінні! / То ж тепера весна золота / Чи то так у жалю, в голосінні / Проминуть молодії літа? / Ні, я хочу крізь сльози сміятись, / Серед лиха співати пісні, / Без надії таки сподіватись, / Жити хочу! Геть, думи сумні! / Я на вбогім сумнім перелозі / Буду сіять барвисті квітки, / Буду сіять квітки на морозі, / Буду лить на них сльози гіркі. / І від сліз тих гарячих розтане / Та кора льодовая, міцна, / Може, квіти зійдуть – і настане / Ще й для мене весела весна. / Я на гору круту крем'яную / Буду камінь важкий підіймать / І, несучи вагу ту страшную, / Буду пісню веселу співать. / В довгу, темную нічку невидну / Не стулю ні на хвильку очей – / Все*

шукатиму зірку провідну, / Ясну владарку темних ночей. / Так! я буду крізь сльози сміятись, / Серед лиха співати пісні, / Без надії таки сподіватись, / Буду жити! Геть, думи сумні!».

Саме від того, як прочитає викладач поезію, залежить сприйняття її студентами, а відтак і творчості Лесі Українки в цілому; основне завдання при цьому – виразне читання (декламування) художніх творів, здебільшого з пам'яті. Для кращого розуміння доцільно буде подати їх переклад англійською мовою: «*Thoughts away, you heavy clouds of autumn! / For now springtime comes, agleam with gold! / Shall thus in grie / nd wailing for ill-fortune / All the tale of my young years be told? / No, I want to smile through tears and weeping, / Sing my songs where evil holds its sway, / Hopeless, a steadfast hope forever keeping, / I want to live! You thoughts of grief, away! / On poor sad fallow land unused to tilling / I'll sow blossoms, brilliant in hue, / I'll sow blossoms where the frost lies, chilling, / I'll pour bitter tears on them as due. / And those burning tears shall melt, dissolving / All that mighty crust of ice away. / Maybe blossoms will come up, unfolding / Singing springtime too for me, some day. / Up the flinty steep and craggy mountain / A weighty ponderous boulder I shall raise, / And bearing this dread burden, a resounding / Song I'll sing, a song of joyous praise. / In the long dark ever-viewless night-time / Not one instant shall I close my eyes, / I'll seek ever for the star to guide me, / She that reigns bright mistress of dark skies. / Yes, I'll smile, indeed, through tears and weeping / Sing my songs where evil holds its sway, / Hopeless, a steadfast hope forever keeping, / I shall live! You thoughts of grief, away!*»

Після декламації поезії викладач проводить бесіду зі студентами за портретом Лесі Українки. Методика цієї роботи може бути різною, залежно від мовної підготовки студентів. Коли студенти достатньо володіють мовою, граматично і стилістично правильно будують своє мовлення, викладач зможе запропонувати їм описати портрет самостійно. Коли ж рівень підготовки не дозволяє це зробити, педагог сам повинен прочитати студентам опис цього портрета, і лише тоді проводити бесіду. Орієнтовними запитаннями можуть бути: «Хто ця людина?», «Що характерне в зовнішності Лесі Українки?», «Що можна сказати про поставу?», «Схарактеризувати риси обличчя, її вираз», «Яке волосся, зачіска?», «Описати одяг письменниці», «Що можна сказати про характер Лесі Українки» тощо. Для цього доцільно користуватися словником «портретної» лексики, яку підготував

викладач до заняття. Такий вид роботи допоможе детально описати портрет, збагатити словниковий запас студентів і поглибити мовні знання. Наведемо приклад словника «портретної» лексики для використання під час опису зовнішності письменниці:

– обличчя: кругле, продовгувате, квадратне, вилицювате, повне, худорляве, ніжне, грубе, веснянкувате (з ластовинням), смагляве, бліде, біле, зморшкувате, розумне, життєрадісне, сумне, привітне, суворе;

– очі: карі, чорні, сірі, сині, зелені, темні, світлі, ясні, розкосі, добрі, злі, хитрі, лукаві, сумні, розумні, спокійні, лагідні, привітні, втомлені, насмішкуваті (глузливі);

– погляд: уважний, гострий, проникливий, спокійний, зацікавлений, байдужий, привітний, непривітний, підозріливий, суворий, глузливий (насмішкуватий), розумний;

– брови: чорні, темні, світлі, густі, широкі, тонкі, опущені, піднесені;

– лоб: високий, низький, широкий, вузький, великий, малий;

– ніс: прямий, горбатий, з горбинкою, кирпатий, гострий, широкий, довгий, маленький, орлиний, качиний, задиркуватий, тонкий;

– губи: повні, тонкі, вузькі, пухкі, з опущеними кутиками, із піднесеними кутиками, злі, бліді, яскраві, рожеві;

– волосся: світле, темне, русяве, каштанове, біляве, пишне, довге, коротке, блискуче, пряме, кучеряве, хвилясте, сиве, з сивиною, густе, рідке.

Логічним продовженням запропонованої методики є ознайомлення студентів із життям і творчістю Лесі Українки за допомогою розповіді викладача з використанням презентації мультимедіа-проектора для подальшого формування українського діалогічного мовлення.

Продовженням роботи над формуванням діалогічного мовлення іноземних студентів-медиків є виконання таких розроблених нами завдань:

1) для адресантів – поставити запитання, що стосуються опису портрета Лесі Українки, для адресатів – відповісти на поставлені запитання;

2) створити діалогічні єдності за допомогою продукування реплік-відповідей на поставлені викладачем або студентом репліки-запитання: 1. – Коли народилася Лесі Українки? 2. – У якому селі народилася? 3. – Де минуло дитинство письменниці?

4. – Чим захоплювалася Леся у дитинстві? 5. – Чи була вона допитливою і чому Ви так стверджуєте? 6. – Скільки дітей було у сім'ї Лесі Українки? 7.– Як звати батьків Лесі? 8. – Як склалася доля Лесі Українки? 9. – Назвіть твори письменниці.

Відзначимо, що робота над продукуванням реплік-відповідей на поставлені запитання дає можливість створити монологічний текст. Так відбувається тісний зв'язок між формуванням українського діалогічного і одночасно монологічного мовлення;

3) скласти діалогічні єдності за моделями: «запитання – відповідь», «пропозиція – згода / незгода», «інформація / повідомлення – сприймання / несприймання інформації / повідомлення», «захоплення – взаємне захоплення», «захоплення – розчарування», «враження від почутого – взаємне враження від почутого», «побажання – вдячність» тощо; побудувати діалогічні тексти (5-6 реплік) про творчість Лесі Українки, про її захоплення, здібності, визнання її світом, аналогічну творчість рідномовних поетів іноземних студентів-медиків, вплив творчості Лесі Українки на емоційну сферу читачів тощо.

Робимо висновок, що запропоновані вправи сприяють активному формуванню українського усного діалогічного мовлення іноземних студентів медичних навчальних закладів. Виконане дослідження не претендує на остаточне розв'язання піднятої проблеми, оскільки цілком актуальним і перспективним упродовж опрацювання курсу «Українська мова як іноземна» є вироблення специфічних лінгводидактичних напрямів, методів і прийомів, що стосуються формування українського усного діалогічного мовлення іноземних студентів-медиків.

Література

1. Українська мова як іноземна : навч. посіб. Тернопіль, 2018. 168 с.

2. Українська мова як іноземна: Робоча програма для іноземних студентів вищих навчальних закладів МОЗ України. Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я». – Тернопіль, 2019. – 36 с. URL : http: // https://moodle.tdmu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=152209